# מרן הגאון רבי חיים שאול גריינמן זצוק"ל – ככלות השלושים להסתלקותו

# שר התורה

**מרן הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז' בשיחה מרתקת רוויה בזכרונות קדומים עם סופר 'המבשר' על גאונותו ובקיאותו בתורה לצד חכמתו העמוקה של הגדול בענקים, המאור הגדול, מרן הגאון האדיר רבי חיים שאול גריינמן זצוק"ל בעל ה'חידושים וביאורים' על הש"ס**

מאת **יעקב הייזלר**

**תחושת האבל והיתמות עם פטירתו הפתאומית של גאון ישראל והדרו, חכי־מאי דיהודאי, מרן הגרח"ש גריינמן זצוק"ל זצוק"ל, הקיפה בשבועות האחרונים המונים רבים מבני היהדות החרדית מכל החוגים, ובהם גדולי תורה מובהקים, אשר חשו את האובדן הנורא בהילקחו לישיבה של מעלה של האי גברא רבה, המאור הגדול לממשלת התורה, שהאיר מתורתו וצדקותו הגדולה משך שנות דור לעם ה',**

**וממאנים להינחם על האי גאון וצדיק מו־פלא שנעקר מעולמנו.**

האבל הגדול קשה שבעתיים לתלמי־דיו וידידיו הקרובים שזכו להכירו מקרוב ולשתות מבאר תורתו העמוקה במשך עשרות בשנים, והוא אשר סלל עבורם דרך ונתיב בדרכי הלימוד ועומק העיון לאמיתה של תורה בדרכו הייחודית.

בין אותם גדולי תורה מובהקים שזכו להכירו מקרוב וליהנות מאור תורתו, היה מרן הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א, אשר במשך למעלה משישים שנה שררה ביניהם ידידות עזה, איתנה ועמוקה והיו משוחחים ומשוטטים רבות במרחבי התּ־למוד כדרכם של תלמידי חכמים בכל עת מצא כאשר נפגשו יחדיו.

ואכן, כדי לשמוע מקרוב על גדלותו בתורה של מרן ה'חידושים וביאורים' זצוק"ל, פנינו למרן הגרב"ד שליט"א ובי־קשנו ממנו שיטעימנו מזכרונותיו הרבים אודות רבנו זצוק"ל.

מרן הגרב"ד שליט"א נעתר לבקשתנו לחלוק עמנו מקצת מזכרונותיו, וזאת בין חברותא אחת לשניה, למען ידעו הדורות הבאים אחרינו אודות האי גדול בענקים שהתהלך עמנו בדורנו.

## בדרכו של מרן החזו"א זי"ע

מרן הגרב"ד שליט"א פותח ואומר בשיחתו המיוחדת והמלאה כיסופים וג־עגועים לדמותו הגדולה של רבנו: "זכיתי להכיר מקרוב את הגאון הפלאי רבי חיים שאול זצוק"ל במשך למעלה משישים שנה, בהחלט ניתן לומר עליו שהוא היה תמיד יחיד ומיוחד בתורה ובצדקות. אולי אפשר לומר שהוא היה היחיד בדור האחרון שמ־רן החזו"א זי"ע נשאר כנגדו תמיד עד יומו האחרון. זה דבר מדהים שאין כמוהו. בכל פרט ופרט, בכל דרכי החיים ממש, נהג לאורו ובדרכו של החזו"א. כל דבר במהלך חייו חשב מה וכיצד היה החזו"א נוהג במ־דויק, עד שכל מי שנפגש עמו הרגיש שהנה רוחו הגדולה של החזו"א עומדת עתה לנגד עיניו. ואכן על פי דרכו של החזו"א למד ולימד את תלמידיו הרבים עשרות בשנים, כאשר זכה לכוון לאמיתה של תורה כדרכו של החזו"א.

"כך גם זכה לדעת ואף לחדש בכל התורה כולה ממש, מתחילת מסכת ברכות ועד לסוף מסכת עוקצין, דבר שלא מצוי ולא רואים כזאת כלל בזמננו, וגם בדורות הקודמים הדבר הוא בגדר חידוש. גם זה נבע מהשפעתו הכבירה של דודו הגדול החזו"א זי"ע על רוחו והליכות חייו, אשר בעקבותיו צעד ולאורו הבהיר הלך כל שנותיו.

"לצד זאת", אומר לנו ראש הישיבה שליט"א, "העמלות התורה שלו היתה באופן שכמעט ולא רואים כיום. גם במּ־צבים קשים כמו בשעת ייסורים קשים ומרים עמל בתורה עד כלות כוחותיו, עד שהשחירו פניו מרוב עמלו בתורה. מי שה־כיר את החזו"א ראה גם כן אותו דבר. גם כשכבר היה ללא כוחות כלל וכבר לא יכול היה להזיז אפילו אבר קטן, כשהגיע לתורה הכל היה אצלו כמאן דליתא.

"כך ראו כולם אצל הגר"ח, כאשר כל ימיו ועד יומו האחרון רק עלה ועלה בלי שום שינוי כלל, דבר נדיר ביותר.

"ואכן זו היתה מהות חייו, כאשר את גבורתו הגדולה הראה בכך שכל המצבים שנקרו לפניו בחייו, לא הזיזו אותו במאום! מעולם לא עניין אותו מה שמדברים ומה אומר פלוני או אלמוני. זהו נקרא גיבור אמיתי, וזוהי גבורה שלא ראינו אף פעם. זו גבורה מיוחדת בדור, וזה מה שאנשי כנה"ג אמרו 'הן הן גבורותיו', וזוהי הליכה בדרכיו של ה'".

ממשיך ראש הישיבה שליט"א בנו־עם שיחו ומציין: "מי שמכיר יודע היטב, שהבית של ר' חיים היה כמו בית החזו"א. ביתו היה בנוי ומורכב מפנימיות עד הסוף. שום נגיעה ואפילו במשהו לא נכנסה לבי־תו הגדול. וכך היה אצל החזו"א. וכל זאת נבע מכח היותו חפצא של תורה, ומחמת כן לא היו לו שום נגיעות, וכך היה כנגדו של החזו"א תמיד. מי שהיה מקורב אליו ראה את זה למעשה תמיד".

## כוחו הגדול

**כאן הרהבנו עוז לשאול את ראש הישיבה שליט"א: מתי נוצר הקשר הכ"כ הדוק ביניהם?**

ראש הישיבה שליט"א משיב ואומר לנו: "ההיכרות הראשונה שלי עם ר' חיים, היתה לפני למעלה משבעים שנים בהיותו בגיל חמש עשרה שנה. היה זה בעת שמחת נישואיו של אחותו הרבנית פינקל שתחי' עם מרן הגאון רבי בינוש פינקל זצוק"ל ראש ישיבת מיר שהתקיימה בבני ברק. ר' חיים היה אז כבן ט"ו בלבד. זכורני, כי בא־מצע השמחה התחיל ר' חיים לשאת דב־רים לכבוד שמחת נישואי אחותו שתחי', היה זה פלפול תורני חריף והוא השמיע זאת בצורה של מחרוזת ושירים הנקרא 'גראמען', שהיה בנוי לתלפיות בכשרון מדהים. לא אשכח איך שכל ראשי הישי־בות החשובים שנכחו בשמחה עמדו מש־תאים ומתפעלים מכוחו הגדול של העלם הצעיר בפלפולה של תורה, עד שכולם ענו ואמרו שלבטח עוד יאיר את עיני עולם התורה בתורתו וחריפותו העמוקה מני ים, דבר שאכן התאמת והתגשם במלואו ברבות השנים, כאשר כולם נוכחו לדעת שר' חיים הוא גאון פלאי אשר ידיו רב לו בכל חלקי התורה ממש וכוחו התורני הוא כאחד הגדולים מהדורות הקודמים, ללא גוזמא ומליצה כלל.

"מאז אותה דרשה יחודית נקשרה נפשי בנפשו, כאשר ראיתי לפני גברא תורה לשמה בעמלות ויגיעה נוראה, ולכן זכה לחכמה מיוחדת ממרומים כאשר רבים וטובים היו פוקדים את ביתו לשמוע בע־צתו בכל משעולי החיים, ובכח תורתו כיון אל האמת. וגם בתשובותיו אלו צעד וקבע תמיד את קביעותיו בדרכו של החזו"א ובכך זכה לסייעתא דשמיא עצומה.

"ברצוני לציין, שהנה חז"ל אומרים שהקב"ה הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור ושופטיו, דור דור וח־כמיו. אנו רואים בחז"ל הק' דבר חדש: יש שופטים, דורשים, ואילו חכמים זה דבר אחר. כי החכמה זה דבר בפני עצמו, החכמה מאין תמצא. ואצל ר' חיים ראו כולם את עוצם חכמתו העמוקה עוד מלפני חמישים שנה ויותר, כאשר ביתו היה פתוח לרווחה לכל שאלה ושאלה של כל יהודי שהצריכה תשובה מהירה, והוא הגבר אשר נשא בעול הציבור להאזין, לשמוע ולהכּ־ריע בדרכה של תורה. מדהים היה לראות איך שבכל שאלה שעלתה על שולחנו ירד לפרטי פרטים במהירות מדהימה, ותוך שניות היה חותך ופוסק כגברא רבה מבלי להסס כלל.

"ודאיירינן בהכי, ברצוני לספר עובדה מאאמו"ר זצוק"ל ממנה ניתן ללמוד על כח הכרעתו התורנית הפלאית של ר' חיים.

"היה זה בערוב ימיו של אאמו"ר זצוק"ל כאשר חלה את חליו האחרון ממנו לא קם. הוא אושפז בביה"ח מעייני הישו־עה והיתה שאלה האם לקחת אותו לבית החולים לניאדו שבנתניה לצורך טיפול מסויים. הרופאים פחדו. אנחנו בבית אבא שאלנו תמיד את ר' חיים, וגם אז שלחנו לשאול אותו האם להעביר אותו ללניאדו. ר' חיים קבע עבורנו לנסוע לנתניה, ואכן נסענו לנתניה לביה"ח לניאדו ועשינו את הטיפול שהתבקש אז. אולם למרבה הצער כרבע שעה אחרי הטיפול נפטר אאמו"ר זצ"ל. מה מאוד הופתעתי כאשר אחרי כמה דקות מפטירתו צלצל אלי ר' חיים ואמר לי בכהאי לישנא: 'הן אמת שאביך נפטר עתה, אולם דע לך שעשיתם טוב שנסעתם לשם, וכי כך בדיוק הייתם צריכים להתנהג על פי התורה ללא כל ספקות ולבטים'. כאן ראיתי את כוחו הגדול, כאשר היה ברור ובהיר בתשובותיו, ולמרות שאאמו"ר נפּ־טר הוא נשאר איתן בדעתו שזה מה שהיה צריך לעשות, וכך עמד והרגיע אותי במצב קשה שכזה.

"כך כל דעותיו היו מוצקות וברורות, כל מה שאמר לא זז אצלו, ולא היה לו שום צד אחר. וזה גם היה הכח שלו לומר לנו שלא נדאג ולא נצטער, ומה שהיה צריך לעשות עשינו וזה היה הטוב ביותר עבור אאמו"ר. חושבני מי יש לו את האומץ לומר כדברים האלו מספר דקות לאחר הפטירה, זה רק החזו"א יכול, וזה היודע לכוון לדעת עליון.

"כך אני גם נזכר כאשר לפני שנים רבות נחלה דודי ר' חיים פוברסקי זצ"ל

רבה שלא מצוי בדורנו כלל. במשך עשרות שנים אף הייתי עולה לביתו, ובמקביל הייתי נפגש עמו באירועים ובשמחות וכדומה והייתי משוחח עמו תדיר בלימוד. ממש ניתן לומר שבכל פעם ששוחחתי עמו הוקסמתי והתפעלתי מחדש מכוחו התורני העצום, וכך עד ערוב ימיו היה תמיד הולך ומתגבר כארי בתורה ובעמלה".

ראש הישיבה שליט"א מוסיף לספר לנו אפיזודה מעניינת שנחקקה בזכרונו למרות שכבר עברו מאז עשרות שנים.

"היה זה בשבת שבע ברכות לגיסי הג"ר יוסף קפלן זצ"ל. הייתי אז אברך צעיר ליי־מים. ר' חיים אף הוא נכח בשמחה. זכורני איך שר' חיים התחיל להרצות מחידושיו ברבים בצורה של 'גראמען' ושיר מיוחד לכבוד השמחה, ואף אנוכי הרהבתי עוז להעיר ולהקשות על דבריו בצורה של 'גראמען', וכך במשך זמן רב התווכחנו בלימוד באותה צורה מעניינת של 'גראמּ־ען' לעיני כל המשתתפים בשמחה".

**האם ראש הישיבה שליט"א זוכר את רבנו בבית מרן החזו"א זי"ע?**

"ודאי", משיב לנו ראש הישיבה שליט"א, ומוסיף: "אני זוכר היטב איך שהוא היה מגיע בקביעות לבית דודו הגדול מרן החזו"א זי"ע והכל סחו אז שהחזו"א מקרב אותו באופן נדיר ויוצא מן הכלל. כן סחו הכל אודת עמלותו בתורה שהיתה בגדר חידוש ממש".

**שמענו כי ראש הישיבה שליט"א אף משתמש כסדר בספריו 'חידושים וביאורים' על הש"ס...**

"אכן, ספר חשוב זה נמצא במרכז ארון הספרים שבביתי, ורבות הנני משתמש בו כבר שנים רבות ונהנה משיטתו היחודית, כאשר מלבד ביאוריו וחידושיו העמוקים, אני רואה בספרו ממש כפי שרואים בספרי החזו"א".

## חכמת חיים

**מהיכן נבעה חכמתו הגדולה בכל מש־עולי החיים ובמיוחד בעניני רפואה, כאשר גדולים וטובים סמכו על שיקול דעתו?**

"כל זאת נבע לדעתי מכח היותו לומד במחלה הנוראה ל"ע, והרופאים אמרו שצ־ריכים לעשות לו איזה טיפול רגיש שעל פי התורה נחשב למסוכן ואין ראוי לעשותו. הרופאים התעקשו בדבר שזה יכול לר־פאותו, אולם ר' חיים עמד כנגד דעתם של הרופאים שלא לעשות אותו טיפול שיכול להזיק לחייו, ואף התבטא שטיפול זה הוא בגדר רציחה ממש. למעשה, הרופאים עשו את הטיפול ותוך ימים ספורים נפטר דודי זצ"ל ונלקח לעולמו".

כאן מגלה לנו ראש הישיבה שליט"א: "אאמו"ר זצוק"ל אף ראה בר' חיים את הפוסק אחרון בכל משעולי חייו, וכאשר שאמר ופסק כן קם ונעשה בבית אאמו"ר".

**האם כוונת ראש הישיבה שליט"א לעניני רפואה, שבזה הכריע רבנו בבית אביכם זצ"ל?**

ראש הישיבה שליט"א משיב ואומר לנו בנחרצות: "לא רק בעניני רפואה, אלא בכל השאלות והלבטים שנוצרו היה אאמו"ר מפנה להגר"ח ומבלעדיו לא הכריע, וזאת למרות שאאמו"ר היה מבוגר מר' חיים בכעשרים וחמש שנים, אולם הוא ראה בר' חיים סמכות עליונה וגברא רבה היכול להכריע בשאלות קשות באחריות מלאה כזקן ורגיל.

"אאמו"ר אף העריצו בהערצה אין סופית ולא אחת היה מתבטא ואומר כי ר' חיים ניחן בשכל הישר ולצד זאת הוא צועד עם האמת עד תומו".

בסיום השיחה סח לנו ראש הישיבה שליט"א: "כבר אמרתי בהספד לפני כש־בוע בשבח ר' חיים וצאצאיו החשובים. ישנם שתי משפחות בעולם שכבר דור שלישי ורביעי הם אותו דבר, ללא כל שינוי ולו הקטן ביותר, עם אותו לבוש ועם אותה ההנהגה – בית החזו"א ובית בריסק. בבית החזו"א – רואים כולם בפירוש איך שכל האחיינים והנכדים עמלים בתורה וצועדים בדרכו, וזה היה באברהם, שנאמר בו 'כי ידעתיו' וגו', שיצוה את בניו כמות שהוא, ולכן הקב"ה לא כיסה ממנו שום דבר".

יותר ממה שכתוב כאן אין כתוב כאן, רבות ניתן להאריך, אולם השעה המאוחרת דוחקת בנו לסיים את השיחה הנדירה עם ראש הישיבה שליט"א. זי"ע.

# ענק הרוח

**מרן הגאון רבי שמעון בעדני שליט"א חבר מועצת חכמי התורה וראש כולל 'תורה וחיים' בשיחה נרגשת עם סופרנו אודות המהפכה התורנית שחולל מרן הגרח"ש גריינמן זצוק"ל בהקמת מוסדות תורה וחינוך בארה"ק לפני כיובל שנים, כפי שחווה מקרוב במחיצתו**

מאת **יעקב הייזלר**

**מן המפורסמות שאינן צריכות ראיה היתה גדלותו העצומה בתורה לצד צדקותו ויראת חטאו המופלגה של מרן הגרח"ש גריינמן זצוק"ל, כאשר הכל ידעו על עוצם גאונותו וחידושיו המעמיקים בכל מרחבי הש"ס כולו. אולם פחות מכן ידוע לציבור הרחב ובמיוחד לבני הדור הצעיר, אודות המהפכה התורתית הכבירה והגדולה שחולל מרן הגרח"ש זצוק"ל בזמנו לפני למעלה מיובל שנים, כאשר הוא הגבר ראה בעני עמו, וברוחו הגדולה ובעינו שצפתה למרחקים לקח על עצמו לפעול ולהפעיל למען הקמת מוסדת תורה וחינוך לבני הנוער של עדות המזרח בבני ברק ומחוצה לה, ודבר זה עמד בראש מעיינותיו כל השנים. הוא הגבר אשר היה הגורם הישיר להקמת אלפי בתים נאמנים בישראל ההולכים עד היום הזה בדרך הישר והטוב, וזאת בהכוונתו הטהורה כאשר על פיו יישק כל דבר קטן כגדול מתוך מסירות עילאית שכמעט ואין בדומה לה.**

אחד מאותם אישים נכבדים וחשובים שפעלו והפעילו באותה תקופה ועמדו בכל עוז לימינו של רבנו, היה מקורבו מרן הגאון רבי שמעון בעדני שליט"א חבר מועצת חכמי התורה, ראש כולל 'תורה וחיים' ומגדולי וזקני מרביצי התורה בדורנו.

לשם כך עלינו למעונו של הגר"ש שליט"א לאחר הסתלקות רבנו, וביקשנו לדלות הימנו פרטים על אותה תקופה זוהרת והמהפכה שחולל רבנו בהקמת מוסדות תורה וחסד רבים במסירות נפש.

הגר"ש שליט"א עסוק היה בעיונו בתורה, ולאחר שסיים את חק לימודיו הקבועים פנינו אליו לצורך קבלת פרטים. הגר"ש שליט"א סיפר לנו מספר עובדות אודות תקופה מיוחדת זו שרבנו פעל ללא ליאות, ולבקשתו הוספנו ושילבנו דברים שאמר בהספדו על רבנו בביהמ"ד חניכי הישיבות - בשיכון ג' בראשות הגר"מ מזרחי שליט"א לאחר השבעה להסתלקות רבנו.

במהלך עריכת המאמר נעזרנו רבות במקורבו הגאון רבי מנחם שמואלי שליט"א ראש ישיבת עטרת יואל לבני עדות המזרח בב"ב, אשר השלים לנו פרטים רבים מה ששמע בשבועות האחרונים מהגר"ש שליט"א אודות פעליו הכבירים של רבנו.

את דבריו פתח הגר"ש בעדני שליט"א כשהכאב והצער ניכרים היטב על פניו: "על מרן הגר"ח זצוק"ל קשה לי לדבר בלשון עבר, הרי הוא היה כל כולו חיות והתלהבות לכל דבר שבקדושה, מעולם לא התעייף מעבודת הקודש, ולמרות התמדתו שהיתה נדירה ביותר בדור האחרון, עבודת החינוך לבני הדור העתיד עמדה אצלו בראש מעיינותיו.

"חמישים שנה ויותר זכיתי להיות בקשר מתמיד והדוק עמו, עשרות שנים אף הייתי עולה אליו מדי שבוע בשבוע או בליל שישי או במוצאי שבת, שאז שהה בבני ברק - כאשר בשאר ימות השבוע נסע למקומות מרוחקים להתמיד בלימוד התוה"ק ללא הפרעות הציבור - כדי לקבל הדרכה ברורה ובהירה ממנו בעבודת הקודש, והוא בחכמתו העצומה ובפקחותו הגדולה ירד לכל פרטי הפרטים של כל שאלה ושאלה והפליא בכוחו הגדול לפסוק בחכמה עצומה, ותמיד נכחתי לראות את ראייתו הברורה למרחקים".

## הצלת המוסד 'אור החיים'

**כאן שאלנו ביראת הכבוד את הגר"ש שליט"א: כיצד נוצר הקשר עם רבנו עוד לפני למעלה מיובל שנים?**

"היה זה לפני למעלה מיובל שנים. המצב הרוחני בקרב בני עדות המזרח לא היה בכי טוב. לא היה עדיין סמינר אור החיים, ובחורי ישיבות הספרדיים היו מספר קטן ביותר - בסביבות המאה בחורים, אבל בנות לא היו בכלל, ובחורי הישיבות לא מצאו שידוכים טובים. לא היה מושג כזה באותה תקופה שבנות ירצו להינשא לבחורי ישיבות, שהיא תעבוד והבעל ילמד.

"הגר"א בן דוד שליט"א, הוא אשר החליט לקחת על עצמו את הענין החשוב בהקמת סמינר אור החיים. באותה תקופה הוא כיהן כמשגיח רוחני בישיבת פורת יוסף בשכונת קטמון בירושלים, שם כיהנתי אז כראש הישיבה.

"ביום מן הימים ביקש ממני המשגיח הרב בן דוד שליט"א להתלוות עמו לביקור אצל הנגיד הרב משה פארדו זצ"ל בבית המסחר שלו שבתל אביב כדי להתרימו לרעיון הכ"כ נחוץ והחשוב, היות וכבר לא היה יכול להחזיק מעמד מבחינה כלכלית.

"עם הזמן פרש הרב בן דוד מניהול הסמינר והרב פרדו זצ"ל נשאר לבד. הרב פרדו לא ידע מה לעשות עתה, והגיע אל מרן החזו"א להתייעץ עמו, והחזו"א העניק לו תרומה נכבדה לאחזקת המוסד. והנה, מאותו יום שהוא הגיע לחזו"א, הוא הכיר את הגר"ח זצוק"ל, והגר"ח הבחין אז שיש כאן יהודי יקר שרוצה לעשות לש"ש והחל לעזור לו. הגר"ח ערך לו היכרות עם נדיבים שונים בארה"ק אותם הכיר ואף דיבר איתם והלהיב אותם למען מוסד 'אור החיים'. עם הזמן החל הגר"ח להיות מעורה יותר בענייני המוסד, עד שהרב פרדו ראה בו כיועץ ונועץ בו בכל דבר ודבר קטן כגדול, ולא זז כמלא נימא בלא עצתו. ואכן פעילותו ומעורבותו העמוקה הצילה את המוסד הזה, והוא נשאר על טהרת הקודש ממש. אח"כ כשנתרבו התלמידות בלעה"ר ולא היה מקום, הוא אשר דאג לקבלת שטח יותר גדול להצלת הנוער של בני עדות המזרח.

"כראש הישיבה של פורת יוסף שם כיהן הגר"א בן דוד כמשגיח הרוחני, נכנסתי אף אנוכי לסוד הענינים בהצלת הדור הצעיר, ובתקופה מסוימת כאשר נוצרו שם בעיות הורה לי הגר"ח לעקור מירושלים לב"ב ואף לפתוח כולל לאברכים לבני עדות המזרח, ובד בבד להיות לעזר למוסד הק' הזה.

"כאחד האחראים היו שואלים אותי שאלות שונות במוסד, אולם אני הפניתי את כל הלבטים וההכרעות הקשות להגר"ח, כאשר עבורי היתה עצתו אמונה, דבריו היו לי כדעת תורה בהירה שאין עליה כל עוררין באשר ידעתי את גדלותו בתורה וחכמתו העצומה במילי דעלמא.

"זכורני, בשנים ההן כאשר המקום היה צר מלהכיל את הבנות הרבות שהחלו להתדפק על דלתות הסמינר, בעצת הגר"ח רכש הרב פרדו זצ"ל את המגרשים בקצה רחוב עזרא, ואז נקלע לחובות כספיים גדולים ועזרת הנדיבים לא הספיקה. הוא בא להגר"ח לשאול אותו מה לעשות, והגר"ח ענה לו: 'סע לאמריקה לגיוס כספים'. הרב פרדו השתומם: 'אמריקה? הרי איני מכיר שם כלום, אפי' את שפת האנגלית איני יודע'. אולם הגר"ח ענה לו: 'דרכון יש לך?', השיב הרב פרדו בשלילה. אמר לו הגר"ח: 'תעשה דרכון ותלך'. וכך יצא הרב פרדו לארה"ב, וגם שם סייע לו הגר"ח בכך שהכיר לו כמה יהודים טובים שיסייעו בעדו שם, וכך לאט לאט בס"ד, כשהוא מלווה בברכתו בעצתו ובסיועו של הגר"ח על כל צעד ושעל הוא הצליח בצורה יוצאת דופן למעלה מן המשוער, והכל בזכות עצתו של הגר"ח זצוק"ל".

## על פיו ישק כל דבר

**הגר"ח זצוק"ל היה מעורב בכל פרטי פעילות הסמינר?**

"בוודאי", נענה הגר"ש שליט"א ומוסיף עובדה נאה ממנה ניתן ללמוד עד היכן הגיעה מעורבתו.

"היתה פעם שאחד הנדיבים תרם בנין לסמינר, כשנגמרה מלאכת הבנייה שלח הנדיב פסל בדמות אביו ז"ל על מנת לקבוע אותו בחזית הבנין כאות כבוד. הרב פרדו ניגש אל מרן הסטייפלר זצוק"ל והציג בפניו את השאלה, וקיבל תשובה שלילית, למרות שבהלכה יש מקום להקל, ואף הנדיב הזה במקביל שאל כמה רבנים ממקום מושבו בחו"ל, והם אמרו לו שזה מותר מבחינה הלכתית. הנדיב ששמע שהמוסד מתנגד להצבת פסל דמות אביו, כעס מאוד ואמר שיותר לא יתרום למוסדות אור החיים. הרב פרדו הגיע להגר"ח וסיפר לו בצער על כך, אולם הגר"ח הרגיעו באמרו הסר דאגה מלבך. ואז הגר"ח בעצמו ישב לכתוב מכתב לאותו גביר שמבחינה הלכתית אפשר להקל בזה אך כאן בב"ב זה דבר שאינו נהוג ואנחנו לא רוצים להכניס כאן דברים חדשים. ובס"ד הגביר התפייס. כך עמד תדיר הגר"ח לימין הסמינר בנסיונות קשים ושונים שאירעו".

מוסיף הגר"ש שליט"א: "פעם אמר לי הרב פרדו שאנשים שואלים אותו לפעמים בהרצאות למה הוא בחר לו רב אשכנזי ולא ספרדי, והוא ענה להם: "אם אתם הייתם יודעים כמה שהוא עוזר לי... אף אחד לא עזר לי כמה שהוא עזר לי, וגם הרי בכל צעד ושעל שהוא מדריך אותי - למי ללכת, מתי ללכת ומה לומר, הרי רואים סייעתא דשמייא מרובה אצלו...

## סוד ההצלחה

בהספדו בתום ה'שבעה' הוסיף הגר"ש שליט"א וספר עובדה מעניינת: "לעת זקנתו של הרב פרדו אמר לי הגר"ח: לא כדאי שהרב פרדו יסע לבד לארה"ב, כדאי שתסע איתו, ואכן כהוראתו סגרתי את הגמרא בכולל ונסעתי עמו לארה"ב. זכורני, שבאנו לאיזה נדיב אחד שהיה ידיד קרוב של הרב פרדו והיה תורם לו סכומים הגונים, לימים נישא אותו נדיב לבת ע"ה, וחמיו שואל אותו מה זה מוסדות אור החיים שהוא תורם להם כה רבות, והוא השיב לו שזה מוסדות לבנות חרדיות. אמר לו חמיו שזה לא בסדר שלא לומדים שם מדעים, וכך כשהגענו אליו אמר לנו אותו נדיב: למה שלא תכניסו מדעים, שימשיכו משם לישיבות קטנות ויקימו בתים של תורה, מהם רבנים ות"ח. כיום ב"ה מצב הציבור הספרדי השתפר לאין ערוך, וכבר כמעט שאין צורך במתיבתות הללו, שכן 95 אחוז מבוגרי הת"ת של מעיין החינוך התורני של ש"ס ממשיכים לישיבות, בכל רחבי הארץ.

"כך משבאו בוגרי המתיבתות נפתחו ישיבות בזו אחר זו, כשכל שנה מתווספים עוד ועוד בחורים לישיבות קדושות במספר הולך וגדל, וכל זה נזקף לזכות הגר"ח, שהוא זה שהקים, יסד, טיפח וגידל את כל המתיבתות ונשא בעולם יעץ וכיון לאורך כל הדרך.

"לא אחת הגיעו אנשים ואמרו להרב פרדו: מה אתה עושה כ"כ הרבה, האם לא מספיק לך מוסדות אור החיים, והוא היה משיב להם: 'כל מה שאומר לי הגר"ח אני עושה, ורואה סייעתא דשמיא עצומה'.

"אני מודה לה' שבעקבות שהייתי מעורה בכל ההתפתחות של המתיבתות הייתי נכנס להגר"ח באופן קבוע להתייעץ עמו על כל צעד ושעל, בהתפתחות המתיבתות בתי הספר ועוד".

## ארגון 'ערכים'

**בהספדו בשיכון ג' הרחיב הגר"ש שליט"א לדבר אודות פעילותו הענפה של הגר"ח בהקמת מוסדות נוספים כמו ארגון 'ערכים' ועוד.**

וכה סיפר: "ידוע שאת הקמת ארגון ערכים עודד הגר"ח בכל הכח, כאשר הכל עשה בצנעה וללא שידעו אודות גודל פעולותיו. במשך הזמן נקשר הרב יוסף וליס בהגר"ח והחל להתייעץ עמו, ואז החלו בהקמת סמינרים של ארגון ערכים. באותה תקופה היו מתקיימים 4-5 סמינרים בשנה, וכיום ישנם עשרות ומאות סמינרים בשנה.

"היה פעם שהלעיזו עליו על ענין הסמינרים של ערכים, שהיות וזה מיועד למשפחות יש שם כביכול תערובת ח"ו, והגר"ח הנחה אותנו איך להתנהג, בעצות נפלאות ומחכימות שלא תהי' עירבוביה ח"ו ושבכל זאת כולם יוכלו לבוא, רווקים ורווקות ומשפחות, אך בכל זאת היו כאלו שהוציאו לעז על הארגון הקדוש הזה. ואז קרא לי מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, היות שידע שאני קשור לארגון, ואמר לי כי הארגון הזה הוא קודש ופעולותיו קודש ויש להמשיך בכל עוז ע"מ לשפרו. אמרתי להגרא"מ שך שאשלח את הרב וליס והוא ישמע מכבודו את ההערות, ואין מי שחלילה יתנגד להו, ואכן הרב וליס בא אליו והרב שך זצ"ל אמר לו את ההערות שיש לו וכיצד להתנהג כדי למנוע עירבוביה ח"ו לפי דעתו, ואכן הרב וליס קיבל את הערותיו. לאחר כמה זמן התקשר אליו הרב שך ואמר לו: תמשיך להתנהג כמו שהיית רגיל תמיד ואל תשנו כפי מה שביקשתי. וזאת לפי שראה שהדרך שהגר"ח הציע חוסמת יותר מכל דרך אחרת את ענין הפריצות, ולכן חזר בו. ארגון זה הוא זה שחולל את מהפכת התשובה בארץ, וגם שם היו רובם מבני עדות המזרח, שבהן גם אלו שהתרחקו משמירת תורה עדיין נשארו באמונתם.

## ענק התורה

**כאן שאלנו את הרב שליט"א אודות כוחו בתורה של הגר"ח כפי שראה מקרוב במחיצתו...**

"אודות כוחו בתורה גם ניתן להאריך רבות ולא אסיים ובפרט שהדברים ידועים לכל. ברצוני רק לציין את אשר ראיתי אישית על כוחו הפלאי בעיון

התורה כל השנים. כל אימת ששוחחתי עמו בלימוד, לרבות בששת השנים האחרונות לחייו כאשר אז כבר התייסר ביסורים נוראים ובקושי היה יכול לזוז, היה כל העת צלול בדעתו וראיתי במוחש איך שהוא מקבל חיות דקדושה באופן מדהים מכח התורה שהיא היתה חיותו למרות יסוריו שהיו מנת חלקו, ודבר זה הוא חידוש גדול ורק מי שחי כל השנים בתורה יכול גם ביסוריו הקשים להתעמק בתורה ללא ולהתגבר על מכאוביו".

עם סיום השיחה אומר לנו הגר"ש שליט"א: "כמה גדולה ורבה זכותו שידו היתה בכל המהפכות הללו, הן במהפכת הבנות והן במהפכת המתיבתות לבנים והן במהפכת התשובה, וכל זה וודאי עומד לו לזכות בעולם האמת. כולנו תפלה שהמפעלים שיסד ועודד ימשיכו לפרוח ולהתפתח ובזכות זה נזכה לגאולה הקרובה בב"א".